

8. Крысько В. Г. Социальная психология: словарь-справочник / Крысько В. Г. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 688 с.
9. Социология культуры: Методология и методика социологического исследования культуры. – М.: Институт социологии, 1988. – 167 с.
10. Фридман М. О свободе / Фридман М., Хайек Ф.: Пер. с англ. – Минск: Полифакт–Референдум, 1990. – 126 с.
11. Teichmann W. Brauchen wir eine philosophische Theorie der Persönlichkeit? / Teichmann W. // Dt. Ztschr. für Philosophie. – Berlin, 1988. – Jg. 36, H. 12. – S. 1063–1084.

Байрамова Олена Вікторівна – доцент кафедри гуманітарних і природничо-наукових дисциплін Дунайського факультету морського і річкового транспорту Київської Державної Академії Водного Транспорту ім.Гетьмана П. Конашевича Сагайдачного

УДК 378:656.61

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ВИЩОЇ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. *Все більшу увагу в умовах загострення екологічних проблем в усьому світі приділяють екологічній освіті і вихованню людей. Розробляються концепції розвитку екологічної освіти та реформування системи освіти з урахуванням екологічної компоненти. Статтю присвячено проблемі екологічної освіти у морських вищих навчальних закладах, яка розглядається як одна з основних умов підготовки висококваліфікованого фахівця морського флоту.*

Ключові слова: *екологічні цінності, екологічна освіта, екологічно безпечний розвиток, система компетенцій, екологічні знання.*

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО МОРСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ФИЛОСОФСКО – МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Аннотация. *Все большее внимание в условиях обострения экологических проблем во всем мире уделяют экологическому образованию и воспитанию людей. Разрабатываются концепции развития экологического образования и реформирования системы образования с учетом экологической компоненты. Статья посвящена проблеме экологического образования в морских высших учебных заведениях, которое рассматривается как одно из условий подготовки высококвалифицированного специалиста морского флота.*

Ключевые слова: *экологические ценности, экологическое образование, система компетенций, экологические знания.*

ENVIRONMENTAL COMPONENT OF HIGHER EDUCATION THE SEA: philosophical and methodological aspects

Abstract. *With the increasingly urgent ecological problems throughout the world, much attention is given to environmental education and upbringing. Conceptions of environmental education are being devised and the system of education is in the process of reformation in view of the environmental component. The paper focuses on environmental education in maritime higher institutions, which is one of the main preconditions for a qualitative training of proficient marine professionals.*

Key words: *environmental values, environmental education, environment-friendly development, competence system, environmental awareness.*

Постановка проблеми. Сьогодні все більш розповсюдженою є думка про те, що більшість соціальних, економічних, політичних, екологічних та інших проблем обумовлені неспівпаданням домінуючого світогляду людей з реальним буттям суспільства. Природним у такому контексті є надія на удосконалення системи освіти та виховання, які є важливою умовою вирішення усього комплексу доленосних для суспільства проблем. Все більшу увагу в умовах загострення екологічних проблем в усьому світі приділяють екологічній освіті і вихованню людей. Розробляються концепції розвитку екологічної освіти та реформування систем освіти з урахуванням екологічної компоненти. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту. Екологічна освіта є пріоритетним напрямом у гармонізації відношень суспільства і природи.

В умовах загострення екологічних проблем в Україні та за кордоном стан екологічної освіти викликає занепокоєння. Проблемаам навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства в найважливіших міжнародних документах останнього десятиріччя велика увага приділяється екологічній освіті, культурі і свідомості, інформованості людей про екологічну ситуацію в світі, їх обізнаності з можливими шляхами вирішення різних екологічних проблем, з концептуальними підходами до збереження біосфери і цивілізації. Екологічна освіта у XXI сторіччі стала необхідною складовою екологічно безпечного, гармонійного розвитку. Екологічне виховання і інформування населення, підготовка висококваліфікованих фахівців з високим рівнем екологічної культури є одним з найважливіших і необхідних засобів здійснення переходу до гармонійного розвитку всіх країн світу. Екологічна проблематика у сучасному світі постає як вкрай важлива, що потребує концентрації науково-теоретичних і практичних зусиль для вирішення її нагальних проблем. Тому, особливої важливості набуває розробка філософсько-методологічних основ екологічної освіти, як чинника забезпечення сталого розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні до недавнього часу філософсько-методологічне забезпечення екологічної освіти проводилось майже виключно з марксистської точки зору, але не ігнорувались праці К. Е. Цюлковського, В. І. Вернадського, А. Л. Чижевського та ін. Освітні аспекти у структурі екобезпечного розвитку суспільства як конкретні соціокультурні, гуманістичні та освітні проекти представлені у філософських працях: Т. Андрущенко, А. Абрамової, Г. Берегової, А. Бойко, Н. Бугайової, М. Бургіна, В. Вашкевича, В. Воронкової, Е. Герасимової, О. Джури, Д. Дзвінчука, О. Кивлюк, Н. Кисельова, С. Клепка, Н. Кочубей, С. Крилової, С. Куцепал, Н. Лавриченка, М. Левшина, В. Покася, І. Предборської, Т. Розової, О. Удода, В. Сластьоніна, І. Суботіної, А. Ярошенко та інших. Незважаючи на велику кількість наукових робіт з проблем екології, наукова та педагогічна спільнота відчуває гостру необхідність сучасного осмислення реального стану екологічної освіти, який нажаль, без перебільшення можна назвати недостатньо ефективним. Першочергові завдання вдосконалення екологічної освіти і виховання в Україні є основою науково-практичних досліджень Г. Білявського. Проблема формування екологічного світогляду у студентської молоді вивчають сучасні українські науковці: Н. Негруца, Н. Немченко, С. Совгіра.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Суспільна екологічна свідомість на сьогодні знаходиться на стадії формування і включає сукупність ідей, теорій, поглядів, мотивацій, що відбивають екологічну сторону суспільного буття. Більшість вчених зрозуміли, що запобігти екологічній катастрофі можна лише за умови формування певної «критичної маси» людей, вихованих на ідеях екологічної філософії життя.

Екологічна освіта розглядається вченими в контексті загальної освіти особистості, а її реалізація здійснюється у ході вивчення традиційних курсів екології, безпеки життєдіяльності. Окремої уваги потребують питання розвитку екологічної освіти у морських вищих навчальних закладах. Морський флот є однією з найбільш розвинених галузей світової економіки. Море є для моряків середовищем, засобом та продуктом праці, тому що у результаті впливу людини значно погіршився стан Світового океану. Сьогодні, у зв'язку з необхідністю реалізації екологічних принципів у галузі морської діяльності, особливої актуальності набуває екологічна освіта

майбутніх моряків. Проблема екологічного виховання в морській галузі фактично залишається відкритою та недостатньо дослідженою. Специфіка роботи на судах у морі потребує навчання моряків компетентно здійснювати професійну діяльність. Важливість наукового осмислення методів, умов, засобів екологічної освіти майбутнього фахівця, обумовлена також соціокультурним потребами в розвитку здібностей студентів, у формуванні екологічного світогляду.

Мета статті. У статті розглянуто екологічну освіту, філософсько-методологічні особливості її реалізації у процесі підготовки висококваліфікованого фахівця морського флоту. Проаналізовано умови, засоби екологічної освіти, яка є одним з основних джерел формування екологічного світогляду. Тому метою нашої статті є розглядання філософсько-методологічних особливостей реалізації екологічної освіти майбутніх випускників вищих морських навчальних закладів. Специфіка дослідження визначила необхідність використання теоретичних конкретних методів дослідження: аналізу та синтезу, абстрагування, порівняння та зіставлення, а також інтерпретації, узагальнення та концептуалізації. В основу даного дослідження покладені принципи об'єктивності та цілісності, історизму та розвитку, системності та інші. Треба відзначити, що вибір методів пов'язаний і з його безумовним міжпредметним характером, так як для досягнення поставленої мети та реалізації конкретних завдань були використані результати наукового пошуку, отримані не тільки у філософії освіти, а й в соціальній філософії, екології, аксіології, антропології, культурі, педагогіці. Таким чином, такий інтегративний підхід уможливує виявлення провідних чинників концептуалізації освітньої парадигми екобезпечного розвитку трансформаційного суспільства в контексті взаємопов'язаних суспільних процесів, що визначили необхідність залучення освітніх факторів для осмислення екологічної проблематики в сучасній практичній філософії.

Виклад основного матеріалу. Одна з перших статей про екологічне навчання з'явилась в «The Journal of Environmental Education» в 1969 році, автором якого є William B. Stapp, який став першим директором з екологічної освіти при ЮНЕСКО, а потім – Global Rivers International Network. В 1970 році була створена Національна Асоціація Екологічного навчання задля просування екологічних навчальних програм. В 1972 році на Конференції ООН із проблем навколишнього середовища у Стокгольмі було зроблено заяву про те, що екологічна освіта має бути інструментом задля вирішення глобальних екологічних проблем. В тому ж році ГА ООН створила Програму ООН з навколишнього середовища – ЮНЕП. ЮНЕСКО та ЮНЕП створили три головні декларації, які становлять напрями екологічної освіти. Це – Стокгольмська декларація (1972), Белградська хартія (1975), Тбіліська декларація (1977). ЮНЕСКО стверджує, що екологічна освіта є життєво важлива для підвищення суспільної екологічної свідомості. Це положення підкреслюється і в останніх міжнародних документах (міжнародний звіт «Ріо+5», «Керівництво з підготовки національних доповідей про виконання країнами «Порядку денного на XXI сторіччя» та ін.). Також, про необхідність формування екологічного світогляду студентів йдеться у екологічній програмі ЮНЕСКО «Людина та біосфера» (МАНВ – Man and Biosphere).

Підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури на основі критеріїв гармонійного співіснування з природою має стати одним з головних важелів у вирішенні як екологічних, так і соціально-економічних проблем сучасної України. Визнання провідної ролі освіти серед заходів, спрямованих на вирішення екологічних проблем, знайшло відображення в нормативних документах також у нашій країні. Необхідність формування екологічної освіти як складового компонента гармонійно розвиненої особистості відображено в Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття», в Концепції національного виховання, Державному стандарті освіти в Україні. Однак, реально екологічна освіта, виховання не стали обов'язковою частиною навчального процесу на всіх його рівнях. Відповідно до «Концепції екологічної освіти України» одним з основних стратегічних напрямків розвитку екологічної освіти є формування покоління з високим рівнем екологічної культури та екологічного світогляду, а одним з провідних завдань освіти та виховання є формування всебічно розвиненої особистості, невід'ємною складовою якої є екологічний світогляд [1]. Варто

зазначити, що ще в січні 2003 року у Верховній Раді України відбулися слухання про стан дотримання природоохоронного законодавства в Україні. Дійшли до висновку, що через низький рівень дотримання вимог природоохоронного законодавства стан природного середовища в Україні майже критичний, тому що відсутня стратегічна екологічна політика.

У наукових дослідженнях існує велика кількість тлумачень дефініції «екологічна освіта», які часто мають суттєві розбіжності. На нашу думку, надзвичайно слушним є визначення Л. Б. Лук'янової: «...екологічна освіта – це не частина освіти, а новий сенс і мета сучасного освітнього процесу – унікального засобу збереження й розвитку людини і продовження людської цивілізації, це процес, який перебуває у постійному розвитку і є результатом переорієнтації та узгодження різних дисциплін» [2, с. 54]. Завдання й принципові положення екологічної освіти націлені на різнобічну підготовку студентської молоді, яка зможе вирішувати екологічні проблеми на основі наукових знань процесів розвитку біосфери, здорового глузду та набутого досвіду. Глибоким опануванням екологічними знаннями, формуванням екологічного мислення, свідомості та культури мають бути охоплені всі студенти морських навчальних закладів. Екологічно безпечний розвиток повинен бути базисною ідеєю, методологічною основою екологічної освіти згідно з міжнародними вимогами.

Існує два підходи до розгортання змісту екологічної освіти: перший – мультидисциплінарний (екологізація існуючих навчальних предметів відповідно до специфіки їх змісту). Другий – внутрішньо-дисциплінарний (введення до навчального плану спеціального предмета екологічного змісту). При першому підході виділяється екологічний компонент у більшості навчальних дисциплін. Наприклад, знання нормативних документів, питань устрою та експлуатації судна дає змогу на практичних заняттях з навчальної дисципліни «Суднові дизельні установки» проводити оцінку екологічних показників роботи дизеля, а на заняттях «Суднові котельні установки» вивчають питання підвищення якості повітря та відведення газів (Додаток VI до Конвенції МАРПОЛ 73/78). Доцільно в межах програмного матеріалу зазначених дисциплін звернути увагу на заходи щодо покращення екологічних показників відпрацьованих газів, які виділяються в атмосферу при експлуатації суден. В навчальних дисциплінах «Технологія використання робочих речовин», «Автоматизація суднових енергетичних установок» та «Суднові допоміжні механізми, устрої та системи» (СДМ) також потрібно додавати інформацію з екологічних питань по загальним проблемам для всіх суден водного транспорту. Такий формат реалізації змісту освіти дозволяє знання з наукової, соціальної, економічної, технічної сфери синтезувати на екологічне знання. Це дозволяє вирішити задачі комунікативного розвитку студентів, зрозуміти значущість екологічної освіти для формування екологічної культури та професійної підготовки. Екологічні знання протягом ряду занять переходять в переконання необхідності жити в гармонії з природою. Знання, переведені в переконання, формують екологічну свідомість.

При внутрішньо-дисциплінарному підході – вводиться спеціальний предмет екологічного змісту. Відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) та освітньо-професійних програм (ОПП) у морських навчальних закладах введено, наприклад, дисципліну «Основи екології та охорона навколишнього середовища», яка має сприяти екологічному вихованню курсантів.

Головними складовими екологічної освіти у морському ВНЗ мають бути не тільки формальна, а й неформальна частини, форми й методи яких різні, а мета одна: різнобічна підготовка студентів, здатних аналізувати та вирішувати екологічні та соціально-економічні проблеми на основі наукових знань, загальнолюдських цінностей та досвіду. Базою для здійснення заходів по вирішенню цієї важливої і складної державної проблеми має стати «Концепція екологічної освіти України». Екологічна освіта повинна включати в себе неформальні компоненти, які передбачають використання у плануванні та реалізації освіти різноманітних форм екологічного виховання (наприклад, організація тимчасових фотовиставок екологічного змісту, екологічних фестивалів, конкурсів, організація лекцій сумісно з представниками громадських екологічних організацій, фахівців-екологів найвищої кваліфікації, організувати публічні

екологічні дискусії на злободенні екологічні проблеми). Доцільність застосування неформальної частини екологічної освіти необхідно передбачати у період складання навчальних планів і програм, організації навчального процесу в цілому. Важливо реалізувати саме цілісний підхід до екологічної освіти, а також забезпечити дотримання психолого-педагогічних принципів екологічної освіти та виховання. Безсумнівно, що в процесі навчання треба забезпечити не тільки набуття відповідних знань з екології та вміння обґрунтовувати свої світоглядні позиції у сфері екології, а й активне і повсякчасне використання їх у професійній діяльності, повсякденному житті та навіть, побуті.

У цьому зв'язку процес екологічної освіти повинен розумітися не тільки як процес засвоєння певної системи екологічних знань, умінь і компетенцій, що становлять інструментальну основу навчально-пізнавальної діяльності молоді, але і як процес розвитку ціннісних орієнтацій особистості, прийняття екологічних цінностей. Мета екологічної освіти досягається в єдності наступних завдань:

-освітніх – формування системи знань про екологічні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення;

-виховних – формування мотивів, потреб і звичок екологічної діяльності;

-розвиваючих – розвиток системи інтелектуальних і практичних умінь з вивчення, оцінки стану і поліпшення навколишнього середовища.

Екологічна освіта розглядається як сукупність наступних компонентів: екологічні знання, екологічне мислення, екологічний світогляд, екологічна етика, екологічна культура. Кожному компоненту відповідає певний ступень екологічної освіти: від елементарних знань до глибокого усвідомлення. Розвиток вищої екологічної освіти повинен базуватися на комплексному збалансованому поєднанні природничого, технологічного, економічного, юридичного і соціокультурного підходів. Першочерговим завданням розвитку вищої екологічної освіти є розробка програм навчальних курсів з екології згідно з вимогами часу, міжнародними принципами, можливостями ВНЗ, потребами регіонів та відповідних стандартів.

Зміст навчання повинен сприяти подальшому розширенню і поглибленню екологічної культури особистості в процесі професійної підготовки фахівця, а складові змісту екологічної освіти у професійній освіті повинні мати інваріантний та варіативний компоненти. Перший має гуманітарно-світоглядну спрямованість і висвітлює стан сучасної науково-природничої картини світу з точки зору екології, головні етапи становлення екології, основні екологічні поняття й визначення, рівні організації і функціонування екологічних систем, значення екологічних систем, значення екологічної безпеки як складової загальної безпеки України, екологічне нормування впливу на природне середовище, міжнародну співпрацю у справі збереження та відновлення довкілля, екологічну культуру і мораль нової цивілізації. Інваріативний компонент має забезпечити обов'язковий мінімум змісту окремого курсу «Основи екології та охорона навколишнього середовища», який, на жаль, має дуже обмежену кількість годин на його вивчення. Другий, варіативний компонент повинен висвітлювати аспекти екології з професійним спрямуванням, тобто його зміст залежить від освітніх потреб та обставин. Така побудова змісту екологічної педагогіки й освіти у вищій школі враховує екологічні імперативи.

Одним із суб'єктивних факторів, які гальмують створення системи неперервної екологічної освіти, є те, що в практиці не завжди використовуються наявні для цього можливості. Хибною є позиція, відповідно до якої основне навантаження з екологічної освіти повинно відбуватися тільки в процесі викладання окремих дисциплін. Провідним є положення про те, що у досягненні головної мети екологічної освіти є інтеграція всіх навчальних предметів, бо в кожному з них закладено свій екологічний потенціал. [3]

Ефективність екологічної освіти визначається також особистою готовністю педагога до вирішення професійних задач та проблем, які виникають у реальному навчальному процесі. Професійна компетентність викладача екології повинна базуватись на синтезі екологічних, педагогічних та методичних знань. У процесі вивчення курсу «Основи екології та охорона навколишнього середовища» студентам доцільно працювати із додатковою науковою та науково-

популярною літературою з проблем екології, семінарські заняття можливо проводити у вигляді дискусій, після моделювання виробничих та практичних ситуації тощо. Теперешньому навчально-виховному процесу властиве переважання вербальних методів спілкування, недооцінка значення комунікативної взаємодії, відсутність цікавих форм організації навчальної діяльності тощо. Тому педагогічна практика потребує впровадження також ігрових методів, які покликані активізувати діяльність студентів. До ігрових методів навчання відносяться: ділові ігри, дидактичні ігри, ігри-змагання. Модифікаціями ділової гри можна вважати бліц-гру, гру-вправу, рольову, операційну, імітаційну ігри тощо. Необхідно активізувати участь студентів у різноманітній дослідно-експериментальній, природоохоронній діяльності, організовувати екологічні клуби, гуртки, екологічні табори, сформувати екологічні агітбригади.

Використання інтерактивних методів в процесі навчання професійних і спеціальних дисциплін з включенням екологічних знань, дозволяє вирішити задачу формування екологічного навчального середовища. Це дозволяє вирішити багато дидактичних та виховних задач: засвоєння екологічних знань, самостійний пошук проблеми та шляхи її вирішення, пробудження зацікавленості студентів до екологічних знань, формування екологічної освіченості, активної життєвої позиції, екологічної культури, вихід студентів на рівень свідомого відношення та особистої відповідальності за навколишнє середовище[4]. Тому інтерактивне навчання орієнтує на активне засвоєння учбового матеріалу, більш сутнісне його розуміння, розвиток навичок рішення комплексних соціально-екологічних завдань. Навчання через співпрацю, також сприяє розвитку здібності сприймати іншу точку зору та вирішувати конфлікти, що є дуже важливим для професійної діяльності моряків.

Екологія має суттєвий вплив на систему освіти сьогодення, вона повинна переорієнтувати кінцеві цілі освіти та трансформувати її зміст. Таким чином, єдина понятійна основа екологічних знань дозволяє концептуально поєднати розрізнені екологічні поняття і знання різних дисциплін, пов'язати єдиним підходом екологічні питання, усвідомити системні зв'язки, сформувати цілісне уявлення про навколишній світ як систему «природа – людина – суспільство». Результатом постає формування сучасного екологічного системно-вірогідного мислення, системи екологічних знань, введення екологічного імперативу у природокористування [5]. Розвиток екологічного мислення залежить від вивчення багатьох дисциплін, викладання яких засновано на принципах системності, взаємозалежності, інтеграції та єдності екологічних знань. Традиційна «реальна» модель освіти в морських ВНЗ орієнтована більше тільки на передачу спеціальних знань, по формату реалізації має авторитарний характер. Забезпечення процесів самореалізації та особистого росту студентів – є головні умови формування екологічного світогляду. Система професійної морської освіти повинна бути побудована таким чином, щоб в ракурсі певних етичних установок допомогти студентові сформувати навички поведінки і навчити передбачати наслідки своєї професійної діяльності для людини та біосфери. Ідея контекстного підходу в викладанні дисциплін гуманітарного циклу має важливе значення. Реалізація цієї форми складання навчального змісту робить можливим, по-перше, встановлення міждисциплінарних зв'язків, що сприяють формуванню цілісного уявлення про навколишній світ, а по-друге, підтверджується значення екологічної культури в структурі культури особистості студента як компонента професійної культури. Також, контекстний підхід реалізує можливість насичення спеціальних дисциплін екологічним змістом без порушення логіки викладу дисципліни «Основи екології та основи навколишнього середовища».

Висновки і пропозиції. Концепція екологічної освіти України як елемент концепції гармонійного розвитку держави набуває сьогодні ваги актуального і важливого державного документа. Державна політика в галузі екологічної освіти повинна базуватися на таких принципах: розповсюдження системи екологічної освіти і виховання на всі верстви населення з урахуванням індивідуальних інтересів, стимулів та особливостей соціальних, територіальних груп та професійних категорій; комплексності екологічної освіти і виховання; неперервності процесу екологічного навчання в системі освіти, в тому числі підвищення кваліфікації та перепідготовки[6]. Перелічені особливості вимагають розробок специфічного навчально-

популярною літературою з проблем екології, семінарські заняття можливо проводити у вигляді дискусій, після моделювання виробничих та практичних ситуації тощо. Теперешньому навчально-виховному процесу властиве переважання вербальних методів спілкування, недооцінка значення комунікативної взаємодії, відсутність цікавих форм організації навчальної діяльності тощо. Тому педагогічна практика потребує впровадження також ігрових методів, які покликані активізувати діяльність студентів. До ігрових методів навчання відносяться: ділові ігри, дидактичні ігри, ігри-змагання. Модифікаціями ділової гри можна вважати бліц-гру, гру-вправу, рольову, операційну, імітаційну ігри тощо. Необхідно активізувати участь студентів у різноманітній дослідно-експериментальній, природоохоронній діяльності, організовувати екологічні клуби, гуртки, екологічні табори, сформувати екологічні агітбригади.

Використання інтерактивних методів в процесі навчання професійних і спеціальних дисциплін з включенням екологічних знань, дозволяє вирішити задачу формування екологічного навчального середовища. Це дозволяє вирішити багато дидактичних та виховних задач: засвоєння екологічних знань, самостійний пошук проблеми та шляхи її вирішення, пробудження зацікавленості студентів до екологічних знань, формування екологічної освіченості, активної життєвої позиції, екологічної культури, вихід студентів на рівень свідомого відношення та особистої відповідальності за навколишнє середовище[4]. Тому інтерактивне навчання орієнтує на активне засвоєння учбового матеріалу, більш сутнісне його розуміння, розвиток навичок рішення комплексних соціально-екологічних завдань. Навчання через співпрацю, також сприяє розвитку здібності сприймати іншу точку зору та вирішувати конфлікти, що є дуже важливим для професійної діяльності моряків.

Екологія має суттєвий вплив на систему освіти сьогодення, вона повинна переорієнтувати кінцеві цілі освіти та трансформувати її зміст. Таким чином, єдина понятійна основа екологічних знань дозволяє концептуально поєднати розрізнені екологічні поняття і знання різних дисциплін, пов'язати єдиним підходом екологічні питання, усвідомити системні зв'язки, сформувати цілісне уявлення про навколишній світ як систему «природа – людина – суспільство». Результатом постає формування сучасного екологічного системно-вірогідного мислення, системи екологічних знань, введення екологічного імперативу у природокористування [5]. Розвиток екологічного мислення залежить від вивчення багатьох дисциплін, викладання яких засновано на принципах системності, взаємозалежності, інтеграції та єдності екологічних знань. Традиційна «реальна» модель освіти в морських ВНЗ орієнтована більше тільки на передачу спеціальних знань, по формату реалізації має авторитарний характер. Забезпечення процесів самореалізації та особистого росту студентів – є головні умови формування екологічного світогляду. Система професійної морської освіти повинна бути побудована таким чином, щоб в ракурсі певних етичних установок допомогти студентові сформувати навички поведінки і навчити передбачати наслідки своєї професійної діяльності для людини та біосфери. Ідея контекстного підходу в викладанні дисциплін гуманітарного циклу має важливе значення. Реалізація цієї форми складання навчального змісту робить можливим, по-перше, встановлення міждисциплінарних зв'язків, що сприяють формуванню цілісного уявлення про навколишній світ, а по-друге, підтверджується значення екологічної культури в структурі культури особистості студента як компонента професійної культури. Також, контекстний підхід реалізує можливість насичення спеціальних дисциплін екологічним змістом без порушення логіки викладу дисципліни «Основи екології та основи навколишнього середовища».

Висновки і пропозиції. Концепція екологічної освіти України як елемент концепції гармонійного розвитку держави набуває сьогодні ваги актуального і важливого державного документа. Державна політика в галузі екологічної освіти повинна базуватися на таких принципах: розповсюдження системи екологічної освіти і виховання на всі верстви населення з урахуванням індивідуальних інтересів, стимулів та особливостей соціальних, територіальних груп та професійних категорій; комплексності екологічної освіти і виховання; неперервності процесу екологічного навчання в системі освіти, в тому числі підвищення кваліфікації та перепідготовки[6]. Перелічені особливості вимагають розробок специфічного навчально-

методичного забезпечення екологічної освіти. Екологічна освіта, з одного боку, повинна бути самостійним елементом загальної системи освіти, а з іншого боку, виконує інтегративну роль у всій системі освіти. Створені програми повинні бути інтерактивними, цілісними, комплексними, адаптовані під особистісно-орієнтоване навчання. Отже, для формування екологічної освіти студентів морських навчальних закладів необхідно забезпечити дієвий механізм по введенню екологічних знань в учбовий процес, скоординувати зусилля різних курсів та кафедр, обмін інформацією, досвідом, методологічним та методичним забезпеченням, організацію виховного процесу. Сучасна екологічна освіта потребує поліпшити зміст навчальних програм, переглянути зміст і структуру освітньо-професійних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик майбутніх фахівців ОКР "Бакалавр", "Магістр", включивши до їх структури екологічний компонент, удосконалити підручники, збільшити випуск літератури екологічного профілю, навчальні посібники, методичні розробки, що відображають теоретичні й практичні основи екологічної освіченості й вихованості. Один із найважливіших факторів підвищення ефективності екологічної освіти є дослідницький характер навчання, тому в НМК треба передбачити організацію самостійної навчально-дослідницької роботи студентів. Поєднання теоретичних знань та практичних навичок по їх використанню можливе за умов активного впровадження нових форм та методів навчання, різних видів моделювання екологічних процесів чи ситуацій, проведення екскурсій на екологічні об'єкти. Формування екологічної компетентності студентів морських ВНЗ – складний системний процес, який передбачає набуття знань й умінь та їх трансформацію в компетенції, а також світоглядні, морально-ціннісні та інші аспекти розвитку особистості. На нашу думку, формуванню екологічної компетентності майбутнього моряка буде сприяти: екологізація змісту всіх дисциплін природничо-наукової, професійної та практичної підготовки, міждисциплінарні зв'язки у процесі професійної підготовки. Питання міждисциплінарних зв'язків включені в навчальний процес при формуванні екологічної компетентності. Це дає можливість випускнику застосовувати у професійній діяльності отриманні знання, які будуть направлені на збереження навколишнього середовища, оскільки це відповідає потребам сьогодення. У процесі викладання «Основ екології та охорони навколишнього середовища» морському ВНЗ викладач повинен брати до уваги специфіку предмета, дотримуватися стандарту, але може поряд із тим поширювати одні розділи програми та скорочувати інші, використовуючи різноманітні методики викладання. Доцільним буде налагодити між морськими навчальними закладами України, освітніми закладами Європи і США стійкі зв'язки та обмін досвідом, методологічними доробками щодо екологічної освіти й виховання, створити мережу інформаційних, методичних, тренінгових центрів, сумісних нових проектів, проведення науково-практичних конференцій з запрошенням до участі студентів.

Екологічне навчальне середовище – це системний комплекс дій, націлений на формування екологічної свідомості, навіть, світогляду. Сучасна екологічна освіта повинна бути націлена на майбутнє, на формування екологічної культури та грамотності, на створення умов для розвитку відповідальної особистості, яка має впевненість, що наслідки діяльності людини залежать від неї самої, від знань та умінь передбачити ці наслідки. Сучасні глобальні, національні та регіональні екологічні виклики потребують негайного поновлення цілей та задач екологічної освіти, а, як наслідок, та її очікуваних результатів. Перспективними напрямками подальших досліджень удосконалення, навіть, модернізації екологічної освіти майбутніх моряків є масштабна дослідна та науково-методична робота по уточненню змісту та форм екологічної освіти, а також розробка методичних питань формування екологічної компетентності студентів, з урахуванням міжнародних стандартів морської підготовки. Таким чином, створення екологічного освітнього середовища дозволить поліпшити не тільки якість професійної підготовки курсантів, але й підвищити ефективність розвитку сучасного морського ВНЗ, для якого збалансований, екологічнобезпечний (гармонійний) розвиток повинен бути базисною, вихідною ідеєю, методологічною основою екологічної освіти згідно з міжнародними вимогами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція екологічної освіти України. Затверджена Рішенням Колегії МОН України № 13/6-19 від 20.12.01 // Міністерство освіти та науки України // [Електроний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua
2. Лук'янова Л. Б. Теорія і практика екологічної освіти у професійно-технічних навчальних закладах: дис. докт. пед. Наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2006. – 465 с
3. Курняк Л. М. Екологічне виховання студентів ВНЗ/Л. М. Курняк, О.А. Курняк//Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". - 2012. - № 5. - С. 109-114
4. Даниленкова В. А. Интерактивные методы обучения в экологической образовательной среде морского технического вуза//Молодой ученый. — 2015. — №2. — С. 510-513.
5. Андрущенко В. П. Екологічна політика і освіта: проблеми становлення / В. П. Андрущенко // Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. – К.: Знання України, 2004. – С. 253–258.
6. Шляхи здійснення екологічної освіти і виховання: [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>

Боринштейн Евгений Русланович – доктор філософських, наук, професор, завідуючий кафедрою філософії, соціології і менеджмента соціокультурної діяльності Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д.Ушинского»

УДК: 1/14 + 164 + 13 + 141.32

РОЛЬ ЛОГИСТИКИ В РАЗВИТИИ КРЕАТИВНОЙ ЛИЧНОСТИ: ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНЫЕ ОСНОВАНИЯ НОМО GENIALIS

В статье анализируется значение логистики в развитии креативной личности. Рассматривается историко-философское и социально-философское понимание логистики. Изучая роль творческой и креативной личности в современном обществе, автор сопоставляет данные категории, презентует свое понимание креативности. Предлагается возможность выработки стратегии для Нового человека на фундаменте Номо Genialis.

Ключевые слова: логистика, философия логистики, система рекреации, экзистенциальная парадигма развития творческой личности, творческая личность, логистика творческой личности, креативная личность, креативность.

РОЛЬ ЛОГИСТИКИ У РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ: ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ПІДВАЛИНИ НОМО GENIALIS

У статті аналізується значення логістики у розвитку креативної особистості. Розглядається історико-філософське та соціально-філософське розуміння логістики. Вивчаючи роль творчої та креативної особистості в сучасному суспільстві, автор зіставляє дані категорії, презентує своє розуміння креативності. Пропонується можливість вироблення стратегії для Нової людини на фундаменті Номо Genialis.

Ключові слова: логістика, філософія логістики, система рекреації, екзистенціальна